

Historische Kring Losser (HKL)

De Historische Kring Losser zet zich sinds haar oprichting in 1969 in voor het behoud van het cultuur-historische erfgoed van de gemeente Losser (vooral van de dorpen Losser, Overdinkel en Glane), het vastleggen van informatie in publicaties en andere (audiovisuele) media en het organiseren van lezingen en exposities. Hierdoor blijft de kennis van het verleden actueel en wordt toegankelijk gemaakt voor een breed publiek.

Bezoekadres: 't Lossers hoes, Raadhuisplein 1, Losser (zaal 1.25)

(Op maandag, dinsdag en woensdag van 09.00 tot 12.00 uur en op afspraak).

Correspondentieadres:

Hogeweg 36, 7582 CH Losser

Email: secretaris@historischekringlosser.nl

Website: www.historischekringlosser.nl

Bankrekening t.n.v. Historische Kring Losser

IBAN: NL 35 RABO 0337 3080 98

BIC: RABONL2U

Bestuur

Voorzitter

Thea Evers* Dr. Staringstraat 7 7582 BL Losser 053 5382613

Secretaris

Georg van Slageren* Hogeweg 36 7582 CH Losser 053 5382850

Penningmeester

Harry Dekkers Ludgeruslaan 12 7581 DD Losser 053 5387993

Leden

Peter Heerink Hogeweg 125 7582 CC Losser 053-5360520

Gerda Hogebrink Lutterstraat 55 7581 BT Losser 053 5381291

Andries Kuperus* Dr. L. de Bruijnstr. 12 7582 AA Losser 053 5383196

Chris Meekers Allemansweg 52 7582 HL Losser 053 7519669

Bennie Nijhof Kerkhofweg 195 7586 AD O'dinkel 053 5382778

Jack Scholtens* Heidehof 54 7581 VJ Losser 053 5385756

André van der Veer Willibrordlaan 38 7581 DT Losser 053 5383192

*) Redactie van Oet Dorp en Marke

Oet Dorp en Marke Losser

Wordt aan het eind van elk kwartaal toegezonden aan de leden van de HKL.

De jaarcontributie bedraagt € 17,50 (bij postverzending € 21,50) per jaar.

Overname (geheel of gedeeltelijk) en publicatie van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van de redactie en bronvermelding.

ISSN: 1568-4711 (Oplage 1.200 ex.) (Druk: Drukkerij Jansen Losser)

Omslagfoto:

De nieuwe naam voor het Kulturhus van Losser. Het gemeentehuis gaat, sinds de opening op 9 maart 2018, als 't Lossers hoes door het leven. (foto Andries Kuperus).

Inhoudsopgave

Historische Kring Losser (HKL).....	1
Van het bestuur.....	3
Agenda.....	6
Jaarverslag 2017.....	7
<i>Georg van Slageren</i>	
Het ondertrouwboek van Haaksbergen.....	13
<i>Eric Oink</i>	
De Rotermansbrug over de Dinkel.....	22
<i>Gerard Snippert</i>	
Een en een is twee.....	32
<i>Paul Bulters</i>	
De Peperbus in De Zoeke.....	34
<i>Andries Kuperus</i>	

Fotoverantwoording:

Tenzij anders vermeld zijn de foto's afkomstig uit het archief van de HKL.

Incasso contributie 2018

Bij de vele leden, die een incassomachtiging hebben afgegeven, zal de contributie 2018 in de maand april worden afgeschreven. Leden zonder machtiging ontvangen in die maand een nota. Zoals al eerder is bekend gemaakt, is de contributie m.i.v. 2018 verhoogd naar € 17,50 (was € 15,00). Bij postverzending bedraagt de nieuwe contributie € 21,50 (was € 18,00). De contributieverhoging is nodig i.v.m. de verhuizing van de HKL naar het Kulturhus. We krijgen daar te maken met een sterke stijging van de huisvestingskosten.

Aan die leden, die nog geen machtiging hebben afgegeven, vragen wij vriendelijk of zij dat misschien alsnog zouden willen doen. Met die machtiging geeft u ons toestemming om jaarlijks de contributie automatisch van uw bankrekening af te schrijven. U zult begrijpen dat u met een machtiging onze penningmeester veel tijd en ook (verzend- en andere) kosten spaart. Bent u het met een afschrijving niet eens dan heeft u acht weken de tijd om de betaling terug te (laten) boeken. U kunt de machtiging uiteraard ook altijd weer intrekken.

Bij de contributienota 2018 zal een machtigingsformulier worden gevoegd, dat u ingevuld kunt versturen naar onze ledenadministrateur Chris Meekers, Allemansweg 52, 7582 HL Losser. U kunt het formulier ook scannen en mailen naar ledenadministratie@historishekringlosser.nl.

Schenkeningen

In de afgelopen maanden ontvingen wij weer diverse schenkingen:

Via Albert Poorthuis hebben wij bidprentjes ontvangen van het Twents Streekarchief te Delden. Ook de heer A. Nijkamp schonk ons bidprentjes. En van Jan Nijhof ontvingen wij meerdere foto's.

De heer G. Vaneker uit Glanerbrug schonk ons (via Benno Kamphuis) een oud fotoalbum met foto's van Muziekvereniging Excelsior Losser.

En mevrouw Marianne Poorthuis-Smit heeft ons in de gelegenheid gesteld om uit haar collectie veel materiaal te scannen, waaronder de zgn. 'Armenboeken' van Losser (globaal 1810 – 1912). Verder ontvingen wij van haar boeken, fietsplaatjes, diverse penningen en een schrift met gedocumenteerde distributiebonnen. Teveel om op te noemen en een inventarisatie van het materiaal zal dan ook nog wel enige tijd in beslag nemen.

Kulturhus

Voorzitter Thea Evers verwijderde eind januari het naambordje op onze oude locatie. Deze handeling symboliseert de overgang van Martinusplein 16 naar het nieuwe Kulturhus.

Na een grondige verbouwing is het gemeentehuis van Losser op vrijdag 9 maart 2018 officieel geopend en getransformeerd in een Kulturhus. Tijdens de opening is ook de naam onthuld: **'t Lossers hoës**. Een dag later konden belangstellenden kijken hoe het geworden is. Voor de HKL is deze dag een overweldigend succes geweest. Nagenoeg alle bestuursleden waren aanwezig om vol trots zaal 1.25 (het 'Huis van de HKL') te tonen en uitleg te geven over waar wij ons zoal mee bezig houden. Voor kinderen was er een speurtocht door het gebouw, die hen natuurlijk ook bij de HKL bracht. Daar moesten ze vragen beantwoorden over Henk Brinkgreve.

Behalve veel belangstelling leverde de dag ook nog acht nieuwe leden op.

Wij hebben hoge verwachtingen van onze nieuwe locatie en hopen dat velen de weg naar dit onderkomen zullen vinden. Op maandag-, dinsdag- en woensdagmorgen van 09.00 tot 12.00 uur zullen er vrijwilligers aanwezig zijn om bezoekers te woord te staan, te helpen bij onderzoek in ons archief,

de fotocollectie, onze bibliotheek of wat je maar kunt bedenken. Op afspraak is, zo nodig, ook buiten de genoemde uren bezoek mogelijk.

Wij hopen op een goede samenwerking met de andere gebruikers van het Kulturhus. In de eerste plaats geldt die hoop natuurlijk de samenwerking met de Stichting Leergeld Losser, onze onderhuurder. We zijn ervan overtuigd, dat uit de samenwerking binnen het Kulturhus veel mooie dingen voort zullen komen.

Topdrukte bij de HKL op de open dag van het Kulturhus 10 maart jl.

AGENDA

Zondag 22 april: Jaarvergadering en excursie

De jaarvergadering zal worden gehouden op zondagmiddag 22 april 2018. De opzet is voor dit jaar anders geworden. We vertrekken om 13.00 uur per bus vanaf het Raadhuisplein en rijden naar ons excursieadres Museumboerderij / Dorpsarchief Kloosterhaar.

We worden ontvangen in de kantine van de tegenover liggende Calduran kalkzandsteenfabriek. Daar houden we onze, zoals gewoonlijk korte jaarvergadering. De HKL is weliswaar een stichting, maar gedraagt zich in dat opzicht altijd als een vereniging.

Vervolgens worden we rondgeleid in de museumboerderij en kunnen de historische verzameling bekijken, die daar is ondergebracht, met o.m. een winkel. Natuurlijk is er aandacht voor het omringende veengebied, het werkkamp, gebouwd in het kader van de werkverschaffing en vervolgens in de mobilisatietijd tehuis voor militairen. Toen kwamen er joodse dwangarbeiders en daarna evacués uit West-Nederland.

We sluiten ons bezoek af met koffie en gebak in de kalkzandsteenfabriek, waar ook een expositie is ingericht over de geschiedenis van dit bedrijf. Wij vragen u een eigen bijdrage van € 7,50 p.p. (te betalen in de bus) en deelname is voor eigen risico. U bent weer thuis om circa 18.00 uur.

Het aantal deelnemers is beperkt tot 50 personen en plaatsing is op volgorde van binnenkomst. Wanneer u aan deze excursie wilt deelnemen kunt u zich vanaf dinsdag 10 april (9.00 uur) tot uiterlijk 17 april aanmelden bij Thea Evers, telefoon: 053 5382613 of email: thea.evers@home.nl

Om iedereen toch in de gelegenheid te stellen om de jaarstukken in te zien liggen die vanaf maandag 23 april ter inzage in het onderkomen van de HKL in het Kulturhus (kamer 1.25) en wel tijdens de openingsuren: maandag-, dinsdag- en woensdagmorgen van 9.00-12.00 uur.

Ledengroei

We telden op 1 januari 2017 981 leden, dat waren er 151 meer dan op 1 januari 2016. Daarmee was 2016 een recordjaar. Een dergelijke ledengroei in één jaar lijkt moeilijk te overtreffen. En eenmaal zal er toch een eind komen aan die groei? Zo langzamerhand is bijna iedereen in Losser, Overdinkel en Glane toch al lid? Niet dus; tenminste niet in 2017.

Op 1 april konden we ons 1000-ste lid noteren. Op 24 juni 2017 hebben we, tijdens een feestelijke bijeenkomst, Hans Luijterink uit Overdinkel, als zodanig in het zonnetje gezet. Betty Wolf (ook uit Overdinkel) en Mariola Dieperink uit Losser vielen net buiten de boot als het om de 'eeuwige roem gaat'. Alle drie kregen ze echter een rijk gevulde mand met streekproducten aangeboden en het prachtige boek 'Losser laat je niet los'.

En nu wilt u natuurlijk nog weten of er na 1 april 2017 nog leden bijgekomen zijn. Dat is inderdaad het geval. We sloten het jaar 2017 af met 1067 leden. In een jaar tijd dus weer een groei van 86. Die ledengroei maakt het voor de HKL mogelijk om bestaande activiteiten uit te breiden en nieuwe te ontwikkelen, zoals de recente verhuizing naar het Kulturhus. Zonder de ledengroei van de laatste jaren was dat financieel niet mogelijk geweest.

Om deze groei te stimuleren zijn we in 2017 veel de 'straat op geweest'. We waren present bij de Oldtimershow op de Steenfabriek, bij het Euregiofeest in Overdinkel, bij het Brueghelfestijn In Losser en bij de Kerstmarkten in Overdinkel en Losser.

De Avonden, de Middag (excursie) en Andere activiteiten

We begonnen het jaar 2017 op 2 januari met onze Niejoarsvisite. Zoals altijd een zeer geanimeerde bijeenkomst. De zaal zat helemaal vol met leden, die knieperkes en boer'njongens kregen aangeboden. Thea Evers en Jack Scholtens hadden weer een mooie quiz gemaakt.

Knieperkes en boer'njongens

Op 13 februari verzorgde de heer Henk van der Velde van ADC ArcheoProjecten een lezing over de resultaten van de opgravingen, die in de zomer van 2013 op het terrein van 't Zijland werden uitgevoerd. Zijn bureau was bij dit project betrokken en het rapport dat daarvan werd uitgebracht werd in de zomer van 2016 gepubliceerd. Behalve de opgravingen in Losser kwamen ook opgravingen elders in Oost - Nederland aan de orde.

Op 13 maart kwam Cees Hoogendijk van de Historische Kring uit Wierden vertellen over de IJssellinie, het verdedigingswerk dat tijdens de Koude Oorlog (in de vijftiger jaren van de vorige eeuw), een Russische aanval tot staan had moeten brengen, maar zich gelukkig nooit heeft hoeven te bewijzen.

De Jaarvergadering werd gehouden op zondagmiddag 23 april en daarna brachten we een bezoek aan de voormalige vliegbasis Twenthe. Dat bezoek werd begeleid door Adrie Roding, die in het najaar van 2016 voor ons op een avond ook al een presentatie over de geschiedenis van het vliegveld had verzorgd.

Op 30 oktober begon het winterseizoen met de presentatie van 'Het Kasboek van de dominee'. Frans Jacobs, de auteur van het boek, hield een lezing over enkele bijzondere aspecten uit het kerkelijk en maatschappelijk leven in de 17de en 18de eeuw in Losser en bood eerste exemplaren aan, aan dominee Hennie Marsman en pastoor Andre Monninkhof. Het boek met de ondertitel 'De Kercken Reecken-Boeken van Losser' is in veel opzichten een aanvulling op het in 2014 verschenen 'Recht en onrecht in de Marke Losser'. Dat boek werd ook door Jacobs geschreven en is destijds aan al onze (toen nog maar 750) leden gratis aangeboden. 'Beide boeken hebben dezelfde uitvoering. Voor degenen die het 'setje' compleet willen hebben: Het 'Kasboek' is nog volop te koop bij de boekhandel in Losser, bij de VVV en natuurlijk ook in de boekwinkel op onze site: www.historischekringlosser.nl.

Overdinkel

Overdinkel wordt, met nu al tegen de 200 leden, steeds belangrijker voor de HKL. Op 27 november werd daarom in Kulturhus 't Trefhuus een avond georganiseerd voor en door Overdinkel.

Ons Overdinkelse bestuurslid Bennie Nijhof verzorgde een PowerPointpresentatie aan de hand van oude foto's. Hierna ziet u een van de unieke plaatjes uit zijn presentatie. (De foto dateert van voor 1926 want toen waren volgens Van Helvoort (in 'Losser voorheen en thans') de elektrificatie en de verharding van de belangrijkste wegen in Overdinkel al gerealiseerd.

Verharding van de Hoofdstraat in Overdinkel

De belangstelling was overweldigend en daarom was het maar goed dat we entreekaartjes hadden uitgegeven. Die grote belangstelling geldt trouwens voor al onze avonden. Door de groei van het aantal leden neemt ook het aantal bezoekers duidelijk toe.

Regelmatig houden we ook zelf lezingen. Sietse Smit, Bennie Nijhof, Thea Evers en Georg van Slageren hebben diverse onderwerpen beschikbaar, die ze graag met anderen (ook buiten de HKL) willen delen. Voor meer informatie kunnen belangstellenden contact opnemen met de genoemde personen of mailen naar secretaris@historishekringlosser.nl.

De HKL op 'papier'

Oet Dorp en Marke is het belangrijkste medium waarmee de HKL zich profileert. Door de sterke ledengroei werd de reguliere oplage verhoogd naar 1100 exemplaren. Momenteel (voorjaar 2018) is de oplage 1200.

Het blijft verheugend dat we er steeds vrij gemakkelijk in slagen om een kwalitatief goed en door onze lezers ook hoog gewaardeerd tijdschrift te maken.

Een mooi voorbeeld van zo'n 'kwalitatief goede en door onze lezers ook hoog gewaardeerde aflevering' was in 2017 het zomernummer, dat voor een heel groot deel gevuld was met een artikel over 'Willem Game, communist in hart en ziel' (geschreven door Thea Evers).

Regelmatig leveren ook derden een belangrijk aandeel in de kopij en dat waarderen wij zeer.

Naast ons eigen orgaan krijgen wij ook één keer per maand de gelegenheid om ons met verhalen (Week van Losser) en foto's (Nieuwe Dinkellander) in de weekbladen te presenteren. En als we nieuws hebben is Hallo Losser een platform waar we nooit tevergeefs een beroep op doen.

De HKL op internet

Behalve op papier treden wij ook steeds uitdrukkelijker digitaal naar buiten. De oudste vorm daarvan is de website, die op 11 september 2004 tijdens een open dag t.g.v. ons 35-jarig jubileum in gebruik werd gesteld. In 2009 vond er een revisie plaats en sinds kort wordt er 'beraadslaagd' over een algehele modernisering van de site. Onder de website 'hangen' intussen ook al ruim 23.000 bidprentjes, die al meer dan 300.000 keer geraadpleegd zijn. Dat werd in de bestuursvergadering van oktober gevierd met 'gebak voor Jack' (Scholtens, de 'grote man' achter de bidprentjes).

Bidprentje pastoor Poelman

De bidprentjescollectie kreeg kort daarna ook aandacht in een bijlage bij alle dagbladen van de AD-groep (waar de Twentsche Courant Tubantia deel van uitmaakt).

Op Facebook zijn we ook uitdrukkelijk aanwezig, met elke dag een plaatje en een praatje. Die aanwezigheid geldt ook voor onze aanwezigheid op het provinciale internetplatform MijnStadMijnDorp.

En ook in 2017 verscheen er regelmatig een digitale nieuwsbrief om te helpen herinneren aan ledenavonden of andere activiteiten. Is uw e-mailadres bij ons nog niet bekend, geef het dan door aan:

nieuwsbrief@historischedringlosser.nl

Open Monumentendag

Open Monumentendag (OMD) vindt in de gemeente Losser plaats met financiële steun van de gemeente en wordt georganiseerd onder auspiciën van de HKL en DDM (De Lutte). Het landelijke thema voor OMD 2017 was Boeren, Burgers & Buitenlui. De 'aftrap' was op vrijdagavond 8 september op Erve Teussink in De Lutte met een door HCO/IJsselacademie georganiseerd multimediaal programma 'Vooruitboeren in Overijssel' (over de ontwikkelingen in het boerenleven in de 20-ste eeuw).

In Losser waren op de zaterdag de gebruikelijke monumenten open gesteld.

*Foto van rond 1965.
De oude toren gezien
vanuit de muziekkoepeel .*

Kulturhus

Het hele jaar zijn wij intensief bezig geweest met onze huisvestings situatie. Dat heeft er uiteindelijk toe geleid dat wij in september 2017 met de gemeente Losser een huurovereenkomst hebben ondertekend voor een 'zaal' van 73 m2 op de eerste verdieping van het Kulturhus plus een opslagunit in de kelder. De huurprijzen in het Kulturhus zijn marktconform en dat betekent dat onze huisvestingskosten met een enorme sprong omhoog zullen gaan. Voor een deel kunnen we dat uit eigen middelen betalen (bescheiden contributieverhoging, sterke ledenaanwas van de laatste jaren en ook meer sponsorinkomsten d.m.v. advertenties). Financieel werd het pas echt mogelijk toen wij door bemiddeling van het gemeentebestuur een onderhuurder vonden in de Stichting Leergeld. Deze stichting maakt op drie dagdelen per week exclusief gebruik van onze ruimte.

De huur is op 1 januari 2018 ingegaan en op het moment dat u dit leest zijn we dus al een beetje gewend aan de nieuwe situatie en bent u misschien al een keer bij ons op bezoek geweest, bijvoorbeeld tijdens de Open Dag op 10 maart jl.

Wat verder nog ter tafel moet komen

Ook dit jaar is er weer alle reden om met name onze leden te bedanken. Door hun voortdurende enthousiasme zorgen zij ervoor dat de HKL (hopelijk) tot in lengte van dagen blijft groeien en bloeien.

Ook dank aan onze trouwe adverteerders. Wij hopen ook in 2018 weer een beroep op hen te mogen doen.

En verder zijn er veel activiteiten die zo vanzelfsprekend zijn dat we ze in het jaarverslag niet noemen. Voor iedereen die aan die activiteiten heeft meegewerkt: onze hartelijke dank.

Losser, maart 2018

Namens het bestuur van de Historische Kring Losser
Georg van Slageren (secretaris)

HET ONDERTROUWBOEK VAN HAAKSBERGEN

(1795-1811)

Verloren gewaand trouwboek na bijna 200 jaar teruggevonden in Losser

(Dit is een ingekorte en op enkele punten door de redactie van Oet Dorp en Marke bewerkte versie van een artikel dat eerder werd gepubliceerd in 'Aold Hoksebarge' 2017/3).

'De wonderen zijn de wereld nog niet uit'. Dat realiseerden de vrijwilligers van het Historisch Centrum Haaksbergen zich in het najaar van 2016 toen het verloren gewaande (onder)trouwboek van het Gericht Haaksbergen over de periode 1795-1811 opdook in Losser.

Frans Waanders (zie foto hierna), die in 2016 samen met anderen bezig was met het inventariseren van het archief van de St. Pancratiusparochie in Haaksbergen, ging te rade bij de H. Maria Geboortekerk in Losser om te zien hoe zij hun archief hadden opgezet. Het was Frans bekend dat men in Losser vrij recentelijk actief was geweest met het maken van een inventaris van het parochiearchief. Op de inventarislijst zag hij dit trouwboek vermeld staan. Deze lijst was opgesteld door Georg van Slageren, secretaris van de Historische Kring in Losser, maar in dit geval werkzaam op persoonlijke titel. Frans nam contact op met Georg. Deze vertelde dat het hem niet bekend was hoe dit Haaksbergse trouwboek in Losser terecht was gekomen. De H. Maria Geboortekerk had er geen moeite mee om het boek aan 'Haaksbergen' te schenken. Een gebaar waar de Historische Kring Haaksbergen erg blij mee is en waarmee we velen, die zich bezighouden met genealogisch onderzoek, een groot plezier doen. Het trouwboek vult namelijk hiaten qua

Frans Waanders

data op. In dit artikel wordt het teruggevonden trouwboek nader belicht en wordt uit de doeken gedaan waarom het trouwboek voor Haaksbergen zo bijzonder is. Daarnaast is er een reconstructie gemaakt van de wijze waarop het boek in Losser kon terecht komen. Er is een vermoedelijke dader, maar 'in Losser wet ze nog van niks'.

Eerst wordt ingegaan op het jaar 1811, een jaar dat voor iemand die zich bezighoudt met genealogie of liever gezegd familiegeschiedenis, een bepalend jaar is. Vervolgens wordt het trouwboek in de historische context van doop-, trouw- en begraafboeken (DTB) van voor 1811 geplaatst.

Invoering Burgerlijke Stand 1811

In de periode 1810-1813 maakte ons land deel uit van het Franse keizerrijk van Napoleon. Vanaf 1 maart 1811 traden de Franse wetten in werking en daarbij hoorde ook de invoering van de Burgerlijke Stand. Voortaan moest elke geboorte, huwelijk en overlijden worden geregistreerd bij het plaatselijke gemeentehuis. Voor die tijd had deze registratie voornamelijk plaats in kerkelijke registers. Vanaf de invoering van de Burgerlijke Stand was de juridische status van de doop en het sluiten van een huwelijk door de kerken definitief veranderd. Dopen en trouwen voor de kerk werd vanaf nu een vrijwillige keuze. Het is een misvatting te denken dat de Burgerlijke Stand direct na 1 maart 1811 is ingevoerd. De feitelijke invoering is verspreid over 1811 tot begin 1812. In Twente werd de Burgerlijke Stand het eerst ingevoerd bij de gemeenten, die in april 1811 van start gingen. In Haaksbergen werd op 13 april 1811 het eerste gemeentebestuur geïnstalleerd. De Burgerlijke Stand wordt in Haaksbergen dan ook in die maand ingevoerd. De eerste geboorteregistratie is van 25 april. Dezelfde dag werd ook het eerste huwelijk geregistreerd en een dag later werd het eerste overlijden ingeschreven. De Burgerlijke Stand bestaat inmiddels meer dan 200 jaar. Voor met name genealogen is het een onmisbare overheidsbron, waarvoor we de Fransen nog altijd dankbaar moeten zijn.

Doop-, Trouw- en Begraafboeken (DTB) vóór 1811

Voor 1811 is de situatie beduidend ingewikkelder. Bij genealogisch onderzoek ben je aangewezen op de zogenaamde retroacta van de Burgerlijke Stand, ook wel de doop-, trouw- en begraafboeken, in de wandeling DTB's genoemd. Hierin vind je de meestal door kerkelijke instanties bijgehouden registraties van dopen, huwelijken en begrafenissen van vóór de invoering van de Burgerlijke Stand. Deze boeken moesten in 1811-12 bij de betreffende burgerlijke gemeente worden ingeleverd, om als bron te dienen voor de ambtenaar van de Burgerlijke Stand. Deze had ze nodig om bij trouwakten de huwelijkse bijlagen te kunnen opstellen. De doopboeken van voor 1811 fungeerden als geboortebewijs en begraafboeken als bewijsstuk voor

bijvoorbeeld een overleden ouder. Door deze inlevering werden deze boeken 'Retroacta der Burgerlijke Stand'.

Niet alle boeken werden ingeleverd. Vaak behielden de kerken de oudere boeken, die niet van belang waren als bron voor de Burgerlijke Stand.

In de periode toen de Nederduits Gereformeerde Kerk¹ Staatskerk was, heeft de provinciale overheid in Overijssel (Ridderschap en Steden) zich herhaaldelijk bemoeid met de godsdienstaangelegenheden van niet-gereformeerden. Dit speelde in Twente na circa 1630, omdat Twente van 1580 tot circa 1630 nog regelmatig onder Spaanse invloed stond en daardoor overwegend roomsgezind bleef. Rooms-Katholieken en Doopsgezinden werden sindsdien meermalen verplicht hun dopen en huwelijken te laten optekenen door de predikanten van de Nederduits-Gereformeerde Staatskerk. Uiteraard werd deze verplichting nogal eens ontdoken en hielden de niet-gereformeerde geestelijken ook zelf doop- en trouwboeken bij, met name in het grotendeels Rooms-katholieke Twente.

Het oudste doopboek dat in Overijssel bewaard is gebleven is dat van de O.L. Vrouwe (H. Maria) kerk in Deventer. Dit doopboek is aangelegd ingevolge de voorschriften van het Concilie van Trente (1547-1563) en begint in het jaar 1571, nog ruim voordat de Gereformeerde kerk de Staatskerk werd. Ook het oudste trouwboek in Overijssel en eveneens oudste DTB-boek van Nederland, is van de Deventer O.L. Vrouwe kerk en vangt aan in 1542.

Voor 1811 kun je verscheidene doop- en trouwboeken raadplegen om geboorte- (vaak alleen doop-) en trouwgegevens over de familie op te sporen. Dit gaat niet altijd even gemakkelijk en helaas kun je niet altijd vinden wat je zoekt, omdat rekening gehouden moet worden met verschillende hiaten en onnauwkeurigheden bij de vastlegging.

Ingewikkelder is het vinden van gegevens over overlijden. Tijdens de Republiek heeft de provinciale overheid in Overijssel zich met het begraven weinig bemoeid. Verschillende Gereformeerde gemeenten hielden begraafboeken (of -registers) bij, in verband met het verschuldigde recht wegens begraven en luiden. Kerkelijke overlijdensregisters komen in Overijssel weinig voor. Van totaal andere aard zijn de registers van aangegeven lijken, die zijn opgemaakt ingevolge art. 24 van de 'Ordonnantie (voorschrift) eener belasting op het regt van successie (nalatenschap)', d.d. 4 oktober 1805. Dit zijn geen kerkelijke registers, maar deze werden door het gericht vastge-

¹ In 1816 werd de naam gewijzigd in 'Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden' en vanaf 1951 was het de 'Nederlandse Hervormde Kerk'. In 2004 is deze kerk opgegaan in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN).

legd. Bij genoemde ordonnantie werd met ingang van 1 januari 1806 een belasting op het recht van successie ingevoerd. Art. 24 van deze ordonnantie schrijft aan het plaatselijk bestuur het houden van 'lijsten (registers) van aangegeven lijken' voor.

Trouwregisters

Tot in de 16e eeuw werd niet steeds kerkelijk getrouwd. Aanvankelijk was het voldoende dat twee partners elkaar trouw beloofden. Zo'n huwelijk was wel clandestien, maar niet ongeldig. Het eerder genoemde Concilie van Trente bevestigde, dat trouwlustigen hun voornemen in het openbaar moesten laten afkondigen (de huwelijksproclamatie) en tenslotte hun huwelijk door de eigen pastoor moesten laten inzegenen. De oudst bewaard gebleven trouwregisters zijn dan ook de registers van de Rooms-katholieke kerken.

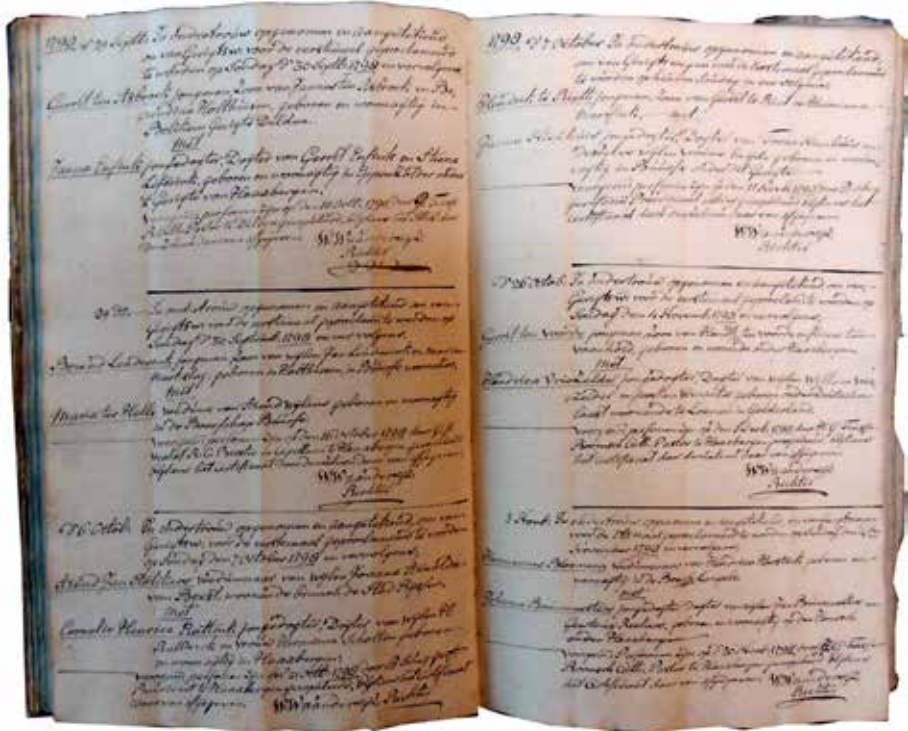
De burgerlijke overheid is zich na de Reformatie met de regelgeving in huwelijks zaken gaan bezighouden. Ridderschap en Steden (het gewestelijk bestuur, ook wel de Staten van Overijssel genoemd) verordonneerden in 1603, dat een huwelijk alleen mocht worden geproclameerd en voltrokken in de Gereformeerde kerk in de woonplaats van de bruid en/of de bruidegom. Dit maakt in Overijssel het trouwregister van de plaatselijke Gereformeerde kerk tot een algemeen trouwregister.

Officieel was het in sommige perioden ook mogelijk om voor het plaatselijk gericht te trouwen. Dit bleef in Overijssel tot 1795 een uitzondering en gold eigenlijk alleen voor Doopsgezinden. De niet-gereformeerden, zoals Katholieken en Lutheranen, trouwden voor de wettigheid dus in de Gereformeerde kerk voor de predikant. Daarnaast trouwden ze kerkelijk, dus voor Katholieken voor de pastoor, maar dit werd niet als wettig erkend. In de grote steden als Haarlem en Amsterdam (en hier in Overijssel in Zwolle) hoefden Katholieken en Lutheranen niet voor de predikant te trouwen, maar kon een huwelijk vóór 1795 voor de burgerlijke overheid (de schepenen) worden voltrokken.

Trouw en ondertrouw

Het is van groot belang een trouwboek goed te bekijken, om te bezien of het gaat om een trouw- dan wel een ondertrouwregister, zodat er later geen foutieve data in een genealogie vermeld worden. Indien één van de partners uit een andere kerkelijke gemeente kwam, dan werd ook daar het huwelijk aangetekend en vervolgens driemaal geproclameerd ofwel afgekondigd. Vervolgens werd er een attest meegegeven naar de plaats waar het huwelijk werd gesloten. De beide plaatselijke noteringen kunnen verschillende informatie bevatten. Het is dus van belang ook de ondertrouw-inschrijving van de plaats van herkomst van één van de partners te bekijken.

ken. De kerkelijke trouwinschrijvingen zijn dikwijls zeer beknopt en beslaan hooguit enkele regels.

Pagina's uit het ondertrouwboek

Trouwboeken gericht

In 1789 brak de Franse revolutie uit. De bevolking wilde meer democratie en vrijheden en daarnaast een eerlijke verdeling van invloedrijke functies. De leuze van de nieuwe gezagsdragers in Frankrijk: vrijheid, gelijkheid en broederschap, vond ook in de Republiek veel weerklank, maar voornamelijk bij de Patriotten. Pas toen de Franse legers de Republiek in 1795 hadden bezet, kregen de voorstanders van hervormingen de kans de macht te grijpen en brak de Bataafse revolutie uit. In het gewest Overijssel werd de regering van Ridderschap en Steden op 5 februari 1795 beëindigd. Dezelfde dag nog namen de Provisionele Representanten van het Volk van Overijssel de regering over.

Vanaf mei van dat jaar werd het huwelijk tot een burgerlijk contract verklaard en alle ingezetenen kregen ook op dit punt gelijke rechten. Met ingang van 15 juni 1795 moesten alle ingezetenen, onverschillig van welke godsdienstige gezindheid, die in het huwelijk wensten te treden, zich eerst in ondertrouw laten opnemen door het gericht, waarna de huwelijksvol-

trekking kon plaatsvinden, hetzij voor het gericht, hetzij in de kerken waartoe de ondertrouwen behoorden. Sinds juni 1795 vindt men dus zowel de ondertrouw als de huwelijksvoltrekking ingeschreven in de gerichtelijke ondertrouw- en trouwboeken. Bij Katholieken geldt vanaf dat moment een huwelijksvoltrekking voor de pastoor, na ondertrouw voor het gericht, als wettig huwelijk. De inschrijvingen voor het gerecht of gericht waren doorgaans veel uitgebreider dan de kerkelijke inschrijvingen en verschaffen dan vaak ook meer informatie over de trouwlustigen.

Het Ondertrouw- en Trouwboek van het Gericht Haaksbergen 1795-1811.

Het verloren gewaande en nu teruggevonden trouwboek is dus een ondertrouw en trouwboek van het gericht Haaksbergen. Tot 2017 ontbrak deze bron en was er voor genealogen, die data zochten van personen die niet bij een kerkgenootschap waren aangesloten, een behoorlijk hiaat. Dit hiaat was er ook voor Katholieken, aangezien het rooms-katholieke trouwboek een hiaat over de periode 1808-1811 kent.

Het Haaksbergse Ondertrouw- en Trouwboek bevat het volgende 'voorwoord' dat aansluit bij de voorgaande inleidende tekst: 'Prothocoll van Aantekening der Persoonen welke zich ingevolge Publicatie van de Prov. Representanten des volks van Overijssel van Dato den 19 meij 1795 van den Gerigte van Haxbergen hebben geadresseerd met versoek om in ondertrouw te worden opgenomen op en aangetekend'.

Het trouwboek bevat 546 trouwinschrijvingen. De eerste is op 20 juni 1795 en de laatste trouwinschrijving wordt op 29 maart 1811 genoteerd.

Het gereformeerde trouwboek van Haaksbergen loopt tot 12 mei 1811. Na de laatste inschrijving sloot de predikant het boek als volgt af: 'Hier is het einde van het aanteekenen der getrouwen dewijl volgens de Fransche wetten geene ondertrouwen meer geproclameert worden in de Kerk en het trouwen voor de Mairie geschiedt'.

Op 24 april van dat jaar werd het eerste huwelijk in de trouwregisters van de Burgerlijke Stand ingeschreven.

Trouwboek naar Losser

Rest de vraag hoe het (onder)trouwboek in Losser is beland. Daarvoor moeten we eerst weer terug naar het jaar 1811. In herberg De Zon in Haaksbergen, wordt op 13 april 1811 het eerste gemeentebestuur geïnstalleerd. Willem Waanders, de voormalige richter van Haaksbergen, wordt nu maire (burgemeester) van Haaksbergen. Alle documenten, charters, papieren en overige goederen van de oude bestuurders, die Willem Waanders voor het uitoefenen van zijn nieuwe functie als maire nodig had, werden officieel overgedragen. Willem Waanders 'gewezen regter, nu maire' overhandigde

dezelfde dag een ondertekend document (een inventaris) aan de onderprefect van Overijssel, waaruit blijkt om welke stukken het ging: een protocol van Huwelijkszaken, beginnend 20 juni 1795; een register van sterfgevallen of aangegeven lijken, beginnend in januari 1806; twee grote brandspuiten; twee kleine draagbare brandspuiten en 10 obligaties, met een waarde van in totaal fl. 2400,-, die nu ten laste van het rijk vielen.

Het zal duidelijk zijn dat met het protocol van Huwelijkszaken het bewuste (onder) trouwboek wordt bedoeld dat op 20 juni 1795 aanvangt. In 1811 was het boek dus nog in Haaksbergen aanwezig. Hoe komt het boek dan terecht in het archief van de rooms katholieke parochie van Losser? Er moet een kerkelijke link zijn, bijvoorbeeld een pastoor of kapelaan met genealogische interesse. Zijn er vanuit Haaksbergen geestelijken naar Losser vertrokken? Het antwoord is ja. Hiervoor komen twee personen in aanmerking. Ten eerste is dat Gerardus Scholten (geb. Denekamp 1810), pastoor van Buurse van 1852 tot 1865. Hij vertrok volgens het bevolkingsregister in januari 1865 van de pastorie in Buurse (F 59) naar Losser. De naam van de andere 'verdachte' werd onlangs bij toeval gevonden in het gemeentearchief, namelijk in het 'Register betreffende de Geestelijken, bij de onderscheidene Godsdienstige gezindheden in de Gemeente Haaksbergen in gevolge Besl. Van Z.E Heer Gouverneur dato 5 dec. 1834 nr. 4451'. In dit register werden ook de toenmalige kapelaans van Haaksbergen opgesomd. Zo was er een 'eerste kapelaan' met naam Joannes ten Vergert, die in Enschede op 13 maart 1801 was geboren. Hij werd 18 augustus 1824 tot priester gewijd en was vanaf 15 oktober van dat jaar kapelaan in Haaksbergen, naast pastoor Groothuis. Volgens het register vertrok hij 10 juni 1835 naar Losser, waar hij tot pastoor was benoemd. Hoogstwaarschijnlijk heeft de priester Ten Vergert het Haaksbergse trouwboek meegenomen naar zijn nieuwe parochie. In 1830 was het boek nog in Haaksbergen aangezien bij de huwelijksinschrijving van Willem Wijlens en Maria Elieizabeth Holscher, die op 10 juni 1808 in ondertrouw werden opgenomen, met een afwijkend handschrift een aantekening is geplaatst. Bij Willem Wijlens staat vermeld: 'overleeden den 14 jan 1830'.

De in Overijssel bewaard gebleven DTB-boeken worden origineel bewaard in het HCO (Historisch Centrum Overijssel) in Zwolle. De meeste boeken zijn daar sinds 1919/1929 aanwezig. In 1899 had de heer L. van Hasselt reeds een inventarisatie van DTB-boeken in Overijssel samengesteld. Hij gaf deze uit onder de lange titel 'Doo-, Trouw- en Doodboeken in de Burgerlijke en Kerkelijke Gemeenten in de Provincie Overijssel; Benevens overzicht van de Kerkelijke Archieven in die Provincie'. In het gemeentearchief van Haaksbergen was het trouwboek toen al niet meer aanwezig, of zeer goed ver-

stopt. In 1952 werd er door de heer Hendriks een inventaris van de aanwezige stukken in het Overijsselse Rijksarchief gemaakt. Het Haaksbergse (onder)trouwboek was niet aanwezig in Zwolle en werd als verloren gewaand. Bijna 65 jaar later weten we beter en hebben we de beschikking gekregen over een belangrijke bron. Het boek is inmiddels gedigitaliseerd en voorzien van een index.

Het originele boek is op 31 januari 2018 in Losser overgedragen aan het HCO. Op de foto v.l.n.r. de heren Frans Waanders, Johan Seekles (archieffin-specteur HCO) en Jos Morsink (voorzitter locatieraad H. Maria Geboortekerk in Losser

Eric Ooink (Haaksbergen)

Bronnen:

- Hendriks, F.M., aangevuld en bewerkt door Wevers, A.L.A., Inventaris van de kopieën van de doop, trouw- en begraafboeken uit Overijssel, daterende van voor de invoering van de Burgerlijke Stand, waarvan de originelen voor het overgrote deel bij het Rijksarchief in Overijssel berusten (Zwolle 1988).
- Hove, Jan ten, Overijsselaars gezocht; Gids voor stamboomonderzoek in Overijssel en Flevoland (Zwolle 1999).

- Ooink, Eric, 'Het Haaksbergse register van aangegeven lijken; Gegevens over overlijden en begraven voor 1811', in: Aold Hokseberge jaargang 32 nr. 4 (1997) 2015 e.v.
- Ooink, Eric, 'Haaksbergen 200 jaar gemeente; Hoe de Fransen de basis legden voor een nieuw lokaal bestuur', in Aold Hokseberge jaargang 45 nr. 1 (2012) 3442 e.v.
- Wijnaendts van Resandt, W., Dagen, maanden, jaren: tijdrekenkunde in kort bestek ('s- Gravenhage 1984)

DE ROTERMANSBRUG OVER DE DINKEL

Als je door het buitengebied van Overdinkel rijdt zou je denken dat het altijd al zo is geweest. Maar schijn bedriegt. Veel van wat we nu zien was er zo'n honderd jaar geleden nog niet of zag er heel anders uit. Zo ook de situatie rond de brug die de Goormatenweg over de Dinkel voert. Die prachtige plek in de natuur voert je even terug in de tijd waarbij de hectiek van alledag even vergeten kan worden en de rust van de natuur kan worden ingeademd. Het Dinkelwater gedraagt zich meestal als een rustig kabbelend beekje, maar dat kan ook heel anders. Bij hoog water verandert het onschuldige waterstroompje in een gulzig kolkende rivier.

Aan de ene zijde van de brug zien we richting Glane langs de oever van het riviertje een voet/fietspad lopen. Op een mooie dag wordt er door fietsers druk gebruik van gemaakt. Bij de brug in de Goormatenweg wordt er vaak even halt gehouden om uit te rusten en om te genieten van deze mooie plek.

Dat fietspad is overigens pas in 2003 aangelegd als een onderdeel van de LAGA. De LAGA (Landes Garten Schau) werd in 2003 georganiseerd door Losser en Gronau. Het ging om een grensoverschrijdend toeristisch evenement met de thema's bloemen, natuur, recreatie, cultuur, historie en kinderen. Het pad langs de Dinkel is daar een stukje erfgoed van, evenals het prachtige kunstwerk bij deze brug.

De brug zelf wordt heden ten dage de Zoekerbrug genoemd. Maar dat is niet altijd zo geweest. Voorheen had deze brug de naam Rotermansbrug. Dat moge ook blijken uit verschillende publicaties waarin de naam van de brug voorkomt. Zo wordt bijvoorbeeld in een natuurtijdschrift uit 1938 gesproken over vindplaatsen in de Dinkel 'nabij de Rotermansbrug' en in een rapport van de TU Delft uit 1976 naar aanleiding van onderzoek naar de waterhuishouding van de Dinkel wordt gerept over de Zoekerbrug, voorheen Rotermansbrug. Uit die laatste publicatie is af te leiden dat er ergens in de vorige eeuw een naamswijziging heeft plaatsgevonden voor deze brug.

Maar voordat er sprake was van de Rotermansbrug lag er tot aan het einde van de negentiende eeuw nog helemaal geen echte brug op die plek.

Op een kaart uit 1906 zien we dat de Goormatenweg eigenlijk nog niet doorloopt over de Dinkel, niet anders dan als een voetpad. Er was al wel een primitieve oversteek op die plaats aanwezig in de vorm van een vonder. Die vonder had de naam Rotermansvonder.

Ik ben opgegroeid als kind aan de Goormatenweg 1. Wij kenden (midden vorige eeuw) die brug in de Goormatenweg over de Dinkel eigenlijk niet anders dan als Rotermansbrug, zoals die brug ook officieel heette volgens oude documenten. Vanzelfsprekend voor ons want vlakbij had je de 'Rotermansplas', een laagliggend weilandengebied, dat na een overstroming en een flinke nachtvorst voor ons een mooie ijsvloer opleverde, waar zonder gevaar op geschaatst kon worden, omdat het water onder de ijsvloer wegvloede als het waterpeil van de Dinkel weer zakte.

De namen Rotermansvonder en Rotermansplas zijn ongetwijfeld ontleend aan het erve Roterman, dat daar vlakbij te vinden was. Voor de weinige bewoners van dit gebied gaf deze vonder lopend de kortste oversteek naar de buurtschap De Zoeke, het dorp Losser of naar Glane.

De aanduiding Rotermansvonder komt in 1864 ook al voor op een TMK: (De Topografische en Militaire Kaart).

Zo'n vonder was niet veel meer dan een balk of een paar planken over het water, waardoor droogvoets de overkant bereikt kon worden. Men kan zich voorstellen dat bij hoog water de vonder niet bruikbaar was, of, af en toe door het wild stromende water, zelfs meegesleurd zal zijn.

Hoe zo'n vonder er uitzag is te zien op deze foto van 'Bos-sinks vonder' over de Dinkel in de Losserse Zandbergen. Dit was een overgang voor twee boeren die achter de Dinkel woonden. Rotermansvonder zal er ook zo uitgezien hebben.

Op die kaart uit 1906

staat dus nog een vonder ingetekend. Maar dit soort kaarten werd zeker niet elk jaar geactualiseerd. Dus kan het best zo zijn, dat de situatie in 1906 er al heel anders uitzag dan op dat moment nog op die kaart werd weergegeven. En dat blijkt ook inderdaad zo te zijn.

Want reeds op 14 maart 1898 stelt de gemeenteraad van Losser 250 gulden (ca € 113,-) beschikbaar om de Rotermansvonder te vervangen door een stevige houten brug. Dat de raad in 1898 geld beschikbaar stelt voor het bouwen van een brug komt goed uit, want een jaar later in 1899 wordt de Zoekerschool (aan de Goormatenweg) gebouwd. Een school die bedoeld was voor de kinderen uit het buitengebied. De bouw van die Markeschool aan de Goormatenweg was ook nodig geworden, omdat de leerplichtwet eraan kwam voor kinderen van 6 tot 12 jaar. Deze wet werd in 1900 aangenomen en werd per 1 januari 1901 van kracht.

Zonder een echte brug zou de Zoekerschool, zeker bij hoog water in de Dinkel, feitelijk voor kinderen die van de 'andere kant' van de Dinkel uit Glane en De Zoeke moesten komen, erg moeilijk bereikbaar zijn geweest.

Rond 1900, eigenlijk min of meer gelijktijdig met de bouw van de Zoekerschool, werd de vonder dan ook vervangen door een stevige houten brug: de Rotermansbrug.

De waterdoorgang onder deze nieuwe houten brug was echter beperkt. Dat betekende dat bij veel wateraanvoer na regen of sterke dooi na een winter met veel sneeuw, het water voor de brug werd opgestuwd en de aangrenzende weilanden onder water kwamen te staan. De houten brug heeft echter altijd de kracht van het water weten te trotseren. Op één van de hoekpunten van de brug aan Glanerzijde (stroomopwaartzijde), was in de loop der jaren een flinke treurwilg gegroeid. Die bood de brug bij hoog water extra bescherming als de wilde stroom zich onder de brug door probeerde te dringen. Een enkele keer steeg het waterpeil zover, dat zelfs het brugdek onder het wateroppervlak was verdwenen. Op zo'n moment was de brug dan niet begaanbaar. Maar veelal duurde dat maar één of twee dagen.

Die Rotermansbrug was niet het enig knelpunt om het water vlot af te kunnen voeren. Er waren meer bruggen met een beperkte doorstroomb capaciteit en de meanderende loop van de Dinkel was ook een remmende factor op een snelle afvoer van het overtollige water.

Regelmatig werd in de kranten aandacht besteed aan de gevolgen van de hoge waterstand, als de Dinkel weer eens buiten haar oevers was getreden. Een artikel in het Vaderland van 22 oktober 1926 geeft een treffend beeld van de omvang van de eigenlijk jaarlijks terugkerende wateroverlast.

Derde overstroming binnen het jaar.

Uit Twente schrijft men :

De hoogwater-misère is in het Noorden der Graafschap en in het Oosten van Twente weer begonnen. Het vee was nog in de weide; vóór November wordt het onder normale omstandigheden niet gestald. En nu staan ineens bij Dinkel en Bolksbeek honderden hectaren land blank. Zaterdag en Zondag zagen we de koeien al tot de knieën in het **water**; op andere plaatsen konden ze op een klein eilandje nog droog blijven. Thans zijn ze gestald, daar het **water** door den grooten aanvoer van boven nog steeds wassend is.

Het Vaderland; Staat en Letterkundig Nieuwsblad van 22 oktober 1926

1951-04-18 De Volkskrant. Gevolgen van de regenval. Het riviertje de Dinkel in Twente is nabij de Duitse grens ten gevolge van de reusachtige regenval buiten zijn oevers getreden. De beboste weilanden staan over grote oppervlakten blank. De boer haalt natte voeten, als hij de melk wegbrengt.

De boeren in het Dinkelgebied waren niet erg blij met deze jaarlijkse wateroverlast. Er werd dan ook regelmatig aan de bel getrokken bij Provincie en gemeenten om maatregelen te nemen. Daar kwam nog eens bij, dat het aanvankelijk schone riviertje extreem vervuild was geraakt door de komst van de textielindustrie in Gronau. Het afvalwater van de verfbaden voor de stoffen werd gewoon in de Dinkel geloosd, maar ook in Glanerbeek die in de Dinkel uitmondt. Het water in de Dinkel leek daardoor op sommige dagen meer op een verfbad dan op helder bron- of regenwater. Bij hoog water kwam deze vervuiling ook nog eens, weliswaar sterk verdund door de grote hoeveelheid water, in de weilanden terecht.

Een van de acties ter verbetering van de waterdoorvoer was het vervangen van de brugknelpunten, waarvan de Rotermansbrug er één was. Eind jaren zestig van de vorige eeuw werd de houten brug in de Goormatenweg dan ook vervangen door een betonnen brug, waarvan het brugdek hoger werd gelegd en de waterdoorgang onder het brugdek veel breder werd gemaakt. Dat is de brug die we nu, ruim vijftig jaar later in 2017, nog op deze plek zien.

Deze foto is gemaakt op de Goormatenweg richting Zoekerschool (die op de achtergrond goed is te zien), ergens in de jaren zestig/zeventig van de vorige eeuw. De brug is dan al vernieuwd. De boom (treurwilg die rechts net aan de ander kante van de brug stond), die de oude brug 'vasthiel' is dan ook al verdwenen. Iets verderop staat rechts nog wel een grote eik, die in latere jaren ook het loodje heeft gelegd. De palen van de bovengrondse elektriciteitsleidingen staan er nog.

Maar even terug in de tijd. In 1907 is er een geactualiseerde kaart beschikbaar van de omgeving van de Rotermansbrug.

Op deze nieuwe kaart zien we nu ook een deel van de tramlijn, die in 1903 al is geopend en Gronau via Glane, Losser en Oldenzaal met Denekamp verbindt. Deze tram heeft een halteplaats Essenhuys (Eshoes) genaamd, vlak bij de textielfabriek van Van Heek aan de rand van De Zoeke. De tramverbinding kwam voort uit de behoefte aan vervoer van personen en goederen, met name voor de textielindustrie die sterk in opkomst was.

De Zoekerschool, gebouwd in 1899, is op deze nieuwe kaart uit 1907 nu ook ingetekend en het is duidelijk, dat er een echte brug over de Dinkel ligt, die ook rond diezelfde tijd is gebouwd ter vervanging van de Rotermansvonder. Die brug heeft in de eerste helft van de vorige eeuw op de oude kaarten nog de naam Rotermansbrug. Een logisch vervolg op de benaming Rotermansvonder. Met deze brug op de nieuwe kaart uit 1907 is de Goormatenweg nu ook als een echte doorgaande weg aangesloten op de weg van Losser naar Glane.

Ik vond in het archief van het HCO ook nog een zijaanzicht van de Rotermansvonder. Het gaat om een tekening (die overigens niet al te scherp

is), die in 1847 is gemaakt (zou zelfs 1817 geweest kunnen zijn, maar het is niet goed te lezen).

Die tekening werd kennelijk in 1870 nog weer bijgewerkt. Het gaat dus om een zijaanzicht van meerdere waterovergangen over de Dinkel waaronder de Rotermansvonder.

In 1955 zien we op een kaart ineens, bij de overgang van de Goormatenweg over de Dinkel, de benaming Zoekerbrug verschijnen.

Maar bij de brug zelf was in de jaren vijftig van de vorige eeuw nog steeds een officieel naambord aangebracht, waarop de benaming Rotermansbrug was vermeld. Iedereen in de omgeving kende die brug dan ook niet anders. Het was ook de benaming die blijkbaar nog gewoon in officiële stukken werd gebruikt.

Kadastrale bijlage bij grond-ruilovereenkomst tussen de maatschap Eijerink en Ludwig van Heek

Zo is op een bijlage van een ruilovereenkomst van grond in de jaren zestig van de vorige eeuw, nabij de bewuste brug op de kadastrale bijlage, de brug in de Goormatenweg over de Dinkel dan ook gewoon als Rotermansbrug aangeduid.

De essentie van het voorgaande is wel dat de benaming Rotermansvonder dus al meer dan honderd jaar werd gebruikt, voordat iemand de historische vergissing maakte en de benaming Zoekerbrug ging gebruiken.

Waarom op enig moment in de vorige eeuw de naam van deze brug is gewijzigd is niet duidelijk. Een vergissing? Of toch een bewuste keuze? In de eerste helft van de vorige eeuw was op sommige kaartversies bij de brug geen naam vermeld. Als op een nieuwe kaartversie dan iemand toch weer een naam bij die brug wil vermelden, lijkt een benaming Zoekerbrug niet zo vreemd, met de Zoekerschool aan de Goormatenweg vlakbij en de nabijheid van het gebied De Zoeke, op een steenworp afstand.

Maar door het ontbreken van plaatselijke bekendheid, is daarmee wel voorbijgegaan aan de oorspronkelijke benaming Rotermansbrug, met de daaraan gekoppelde historische achtergrond. Het zou een voor de hand liggende verklaring kunnen zijn, waarom die naam Zoekerbrug in het midden van de vorige eeuw (op de kaart) is ontstaan. Want er is geen echte reden te bedenken waarom de oorspronkelijke benaming van de Rotermansbrug, die verbonden was en is met de historie van het gebied te wijzigen.

Hoe dan ook, voor de omwonenden is de brug na de naamswijziging op kaarten jarenlang gewoon Rotermansbrug blijven heten.

De naam Zoekerbrug, die op papier in de jaren vijftig voor het eerst opduikt als de houten brug er nog ligt, wordt bij de latere betonnen brug op kaarten gewoon gehandhaafd. Dat is natuurlijk wel logisch want die benaming zal gewoon overgenomen zijn van een voorgaande kaartversie. Bij de nieuwe betonnen brug is echter geen naambord meer geplaatst. Er is ook geen in het beton ingegoten naam op de zijkant van het brugdek aangebracht, zoals soms bij een nieuwe brug wel eens gebeurde.

Het ontbreken van een ingegoten naam biedt nu eenvoudig de mogelijkheid om de brug zijn echte naam Rotermansbrug weer terug te geven. Zowel op papier als bij de brug zelf. Met een mooie plaquette op of bij de brug, zou de oude (historische) naam bij de brug ook weer in ere hersteld kunnen worden.

Daarbij zou dan ook nog wat aanvullende historische informatie gegeven kunnen worden aan bijvoorbeeld de fietser of wandelaar, die deze brug even als een rustpunt in de natuur heeft uitgekozen.

Gerard Snippert

Naschrift van de redactie:

Uit stukken in het archief van de HKL blijkt, dat de naamgeving van alle bruggen plaats vond in 1992 en dat was een gemeentelijke zaak. Het bestuur van de HKL heeft namen voor kunnen dragen, maar ook individuele Lossernaren hebben hun mening kunnen geven En men was het niet altijd eens.

Er is uiteindelijk door de gemeente, wat betreft deze brug gekozen voor de benaming 'Zoekerbrug'.

De brug in de Zoekerweg over de Deppenbroekbeek heette toen Zoekerbrug. Dit is veranderd in Wensmanbrug. Het Erve Wensman (en het Erve

Zwaerman) zijn de oudste geregistreerde erven in Losser en men zag blijkbaar kans om één van die erven te benoemen.

De brug over de Dinkel in de Goormatenweg krijgt dan dus de naam Zoekerbrug. Motivering van de inzender: De gewaarde erven in De Zoek had den aan de overkant van de Dinkel weidegronden, de z.g. Zoekermaten. De voormalige openbare school aan de Goormatenweg over de Dinkel had de naam Zoekerschool. De naam Zoekerbrug komt ook al op de topografische kaart van het Waterschap voor. Ook is de naam volgens de toenmalige mening geheel ingeburgerd.

Wat dat laatste betreft: communicatie met de buurt heeft in die tijd blijkbaar niet plaatsgevonden.

Erve Roterman

EEN EN EEN IS TWEE

Januari 1955. Dagenlang al dwarrelden sneeuwvlokken neer op de straten in het centrum van Losser. Wij kinderen stonden niet stil bij de overlast, die de sneeuwmassa het autoverkeer bezorgde. Mijn vader, die de hele dag met zijn vrachtauto onderweg was, klaagde steen en been en moest er alles aan doen om als chauffeur de Opel Blitz op de weg te houden en ook om zelf bij het voortdurende in- en uitstappen op de been te kunnen blijven.

Voor een zevenjarige jongen zorgde de witte wereld voor een en al sneeuwpret. Toen op woensdagmiddag om 12 uur 'meester' de Bruijn de schoolbel van de Aloysiusschool liet luiden wisten wij leerlingen niet hoe snel wij de straten buiten het schoolplein moesten opzoeken voor de vrije middag. Thuis, op de hoek van de Braakstraat en de toenmalige Driehoekstraat, gunde ik mij weinig tijd om te eten. Met de slee achter mij aan de straat op richting Johan mijn buurt-speelkameraadje, die in een van de voormalige bioscoopwoningen aan de Braakstraat woonde. De sneeuwpret kon beginnen en het duurde maar even of de sneeuwballen vlogen ons om de oren.

In het sneeuwbalgevecht op leven en dood hadden wij de komst van de grote DAF-vrachtwagen van de gemeente Losser niet opgemerkt. Die stopte dichtbij ons en de chauffeur en zijn bijrijder begonnen met sneeuwschuiver en spade handmatig het deel van de Braakstraat voor de bioscoopwoningen van sneeuw te ontdoen. Johan en ik besloten een handje te helpen.

Thuis haalden we onze Grolsche wanten, de gebreide mutsen met oorkleppen en een spade op en we begonnen met frisse moed sneeuw te ruimen en op de laadbak van de gemeentewagen te scheppen. Maar dit sneeuwplezier was van korte duur.

Ik stond achter Johan, toen die besloot de spade met een schitterende pirouette en een reuzenzwaai naar achteren richting laadbak te dirigeren. Ik was juist bezig een lading sneeuw op mijn spade te schuiven, toen het scherpe ijzeren blad van Johan's werktuig mij als een moordwapen in het voorhoofd tussen de ogen trof. Even keek ik beduusd de witte wereld in, maar toen het sneeuwdek voor me veranderde in een bloedrode kleur zette ik het op een schreeuwen en zo snel de korte beentjes mij konden dragen sprintte ik al glibberend en glijdend richting huis. Een spoor van bloed ach-

terlatend.

Mijn vader, die pauze had en gealarmeerd was door het geschreeuw van 'het speenvarken', kwam naar buiten rennen, gevolgd door mijn moeder, die niet wist hoe snel zij een theedoek met dambordmotief op mijn voorhoofd moest drukken. Mijn vader zette me rap in de Opel Blitz en op volle snelheid ging het richting Enschedesestraat, naar de praktijk van onze huisarts Van Blanken. Ondanks de theedoek die ik vast tegen de wond drukte was mijn gezicht inmiddels veranderd in een hapklaar brokje voor Dracula. Met een ferme trek aan de deurschel liet mijn vader aan Van Blanken weten, dat haastige spoed noodzakelijk was voor zijn enige zoon. Toen ook begon tot mij door te dringen, dat het ergste nog moest komen: de behandeling door de dokter.

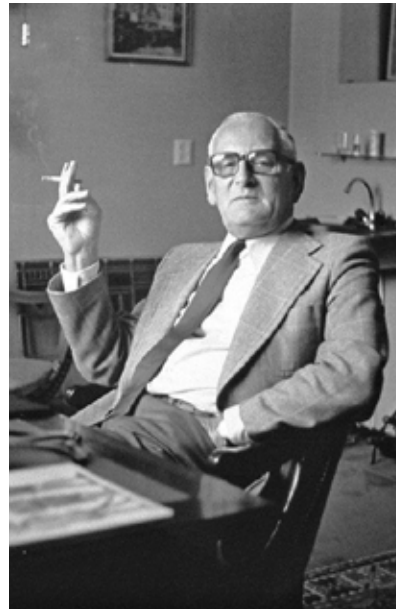
Van Blanken had weinig op met kinderpsychologie en diplomatie en was van het type: niet zeuren.

Hij trok de theedoek weg en bekeek de nog hevig bloedende hoofdwond. 'Daar gaan we een paar grote krammen inzetten', zei hij weinig geruststellend. 'Paultje, we moeten voorkomen dat het verstand eruit loopt', voegde hij eraan toe. Hij pakte een grote nieltang, die voor mijn angstige ogen richting voorhoofd ging. Vier krammen waren er nodig om de boel weer bijeen te brengen.

Van Blanken wilde, zo liet hij mij met een ernstige blik over zijn bril, testen of bij Paultje het verstand nog wel aanwezig was.

'Hoeveel is een en een', vroeg hij aan mij. 'Twee', zei ik met een nog trillende stem van alle emoties. 'Goed zo. En een geluk bij een ongeluk, alle verstand is er nog', zei de dokter en gerustgesteld klom ik weer in de vrachtwagen. Ik was ervan overtuigd dat hij mijn verstand had gered.

Steeds moet ik daar weer aan denken als ik nu voor de spiegel sta en het ruim 60 jaar oude en inmiddels vage litteken zie.

Huisarts van Blanken

Paul Bulters

DE PEPERBUS IN DE ZOEKE

De Historische Kring Losser zoekt al jaren naar een foto van de 'Peperbus' in De Zoeke. Deze transformatorzuil, ook wel aangeduid als 'Peperbus', stond op de plek waar de Zoekerweg in de Gronausestraat uitmondt. De Peperbus was vaak beplakt met (reclame)affiches en was een afspreekpunt voor scholieren en jongeren die uitgingen.

Het ontwerp hiervoor is van architect J.M. van der Mey (1878-1949) en dit type transformator werd aanvankelijk (1911) geconstrueerd voor de Gemeente Electriciteitswerken van Amsterdam.

Omdat het er niet naar uitziet dat een dergelijke foto nog te voorschijn komt, is de situatie, middels een fotomontage, weer in beeld gebracht.

Navolgende beschrijving is ontleend aan een peperbus in Diemen; momenteel Rijksmonument. Deze zuil is in bovenstaande foto gemonteerd.

Architect Van der Mey was hiervoor aangetrokken in zijn hoedanigheid als ambtenaar bij de Dienst Publieke Werken van de gemeente Amsterdam, een functie die hij bekleedde gedurende de periode 1911-1919. In totaal werden eerst ongeveer 150 identieke zuilen geplaatst.

De transformatorzuilen kregen een spanning van 3 kV (3000 Volt) binnen, die omgezet werd naar 220 V of in bijzondere gevallen naar 380 V. Omstreeks 1965 werd het mogelijk een trafo voor een primaire spanning van 10 kV in de zuil onder te brengen. Sinds 1978 zijn de 3 kV-rekken op alle locaties voor 10 kV vervangen.

Omschrijving:

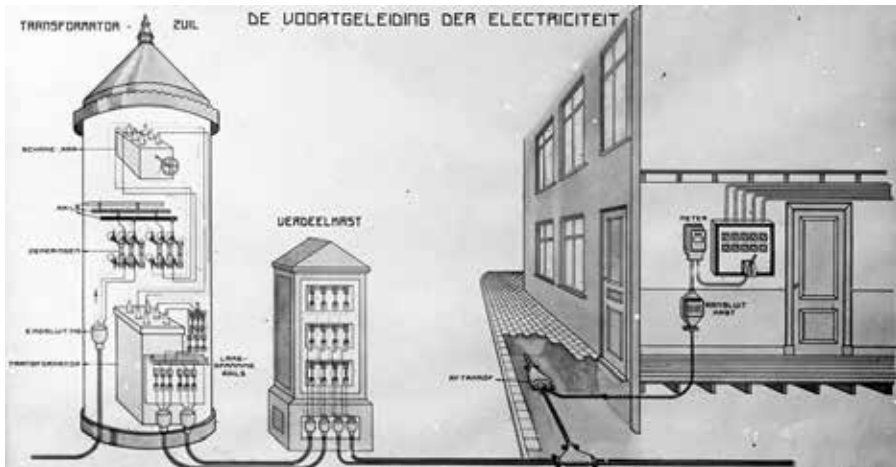
De transformatorzuil (ca. 1,9 m diameter en 4 m hoog) heeft de vorm van een cilinder met een puntdak en pironbekroning. De constructie heeft een afgepleisterde en zwartgeteerde bakstenen fundering op cirkelvormige plattegrond met kelderruimte. De grijsgeschilderde mantel is geconstrueerd uit gewalst plaatstaal. Aan de onderzijde is deze voorzien van een regenrand (meermalen vervangen) en aan bovenzijde van een genagelde profiellijst (vervangen), die in het oorspronkelijk ontwerp gedecoreerd was. De mantel bevat een naar buiten scharnierende plaatstalen deur en dito bovengeplaatst luik. Om de werkzaamheden aan de installatie goed te kunnen uitvoeren kan de mantel vrij rondgedraaid worden. Deze rust dus niet op de ringfundering maar draait op een taatslager in de punt en wordt door wiel-tjes op gelijke afstand van de fundering gehouden. De binnenconstructie bestaat uit een skelet van vier stijlen (ijzeren L-profielen) met regels en schoren. Hier tegenaan is aan de ene zijde het 3/10 kV-rek aangebracht voor de binnenkomende kabels en aan de tegenoverliggende zijde het 220 V-rek voor de uitgaande kabels.

In het midden bevindt zich de trafo en daarboven de schakelaar (met olie-flotter), te bedienen via een wiel met kettingoverbrenging. Het bovenluik dient als toegang in verband met vervanging van deze onderdelen.

De monteur kan door het draaien van de mantel van buitenaf onderhoudswerkzaamheden verrichten of van binnenuit, door in de kelderruimte te klimmen.

Waardering:

De transformatorzuil is van algemeen belang uit cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als zeldzaam wordend vroeg type transformator voor de openbare stroomvoorziening, ontworpen door J.M. van der Mey. De transformatorzuil is van algemeen belang uit architectuurhistorisch oogpunt vanwege de gaaf bewaard gebleven vormgeving en constructie. De zuil is van sociaalhistorische waarde als element uit de geschiedenis van de energiedistributie in de hoofdstad. (bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Een opengewerkt schema van een peperbus met weergave hoe destijds distributie plaatsvond.

In een later stadium stonden er duizenden overal in Nederland; slechts enkelen zijn bewaard gebleven.

Ons exemplaar in De Zeeke is doormidden gezaagd en vond een roemloos einde als voederbak.

Andries Kuperus